

Robin Vloeberghs, Ines Kabouche, Sebastiaan Engeleborghs, Ellen De Roeck (2017), Apathie en depressie als voorspellende factoren voor alzheimer dementie, in tijdschrift Alzheimer, Alzheimer Liga Vlaanderen, nr. 118, p. 22-23.

APATHIE EN DEPRESSIE ALS VOORSPELLENDE FACTOREN VOOR ALZHEIMER DEMENTIE

Bij dementie wordt vaak gedacht aan problemen met het geheugen, oriëntatie en taal. Zo vergeet een groot-ouder de namen van kleinkinderen, raken ze geregeld spullen kwijt of wordt het benoemen van voorwerpen lastiger. Maar dementie is meer dan alleen dat. Zo komt er bij 60% van de personen met Alzheimerdementie apathie voor [1] en 25% heeft een depressie [2]. Apathie wordt omschreven als 'een vermindering of het ontbreken van interesse, emoties en motivatie' [3] en zorgt voor veel stress bij de mantelzorgers [4]. Vaak worden deze symptomen ook verkeerd geïnterpreteerd als luiheid of opstandig gedrag wat op zijn beurt zorgt voor frustratie en ontevredenheid van de zorgverleners [5]. Uit studies blijkt dat apathie veroorzaakt zou worden door een verminderde functie van hersencellen in gebieden die instaan voor doelgericht handelen en initiatief nemen, zoals de voorhoofdkwab van de hersenen [6]. Apathie zou ook geassocieerd zijn met een snellere daling van het zelfstandig kunnen uitvoeren van basisactiviteiten en een snellere cognitieve achteruitgang [7].

Apathie en depressie worden vaak verward maar ze kunnen van elkaar onderscheiden worden qua symptomen en qua fysiopathologie. Apathische personen zijn eerder gedemotiveerd en onverschillig terwijl depressieve personen neerslachtig zijn [8]. In de praktijk zijn ze echter moeilijk van elkaar te onderscheiden omdat er ook overlappende symptomen zijn. Bovendien komen ze vaak samen voor [9]. Een correct onderscheid is echter noodzakelijk aangezien de behandeling van beide verschillend is [10].

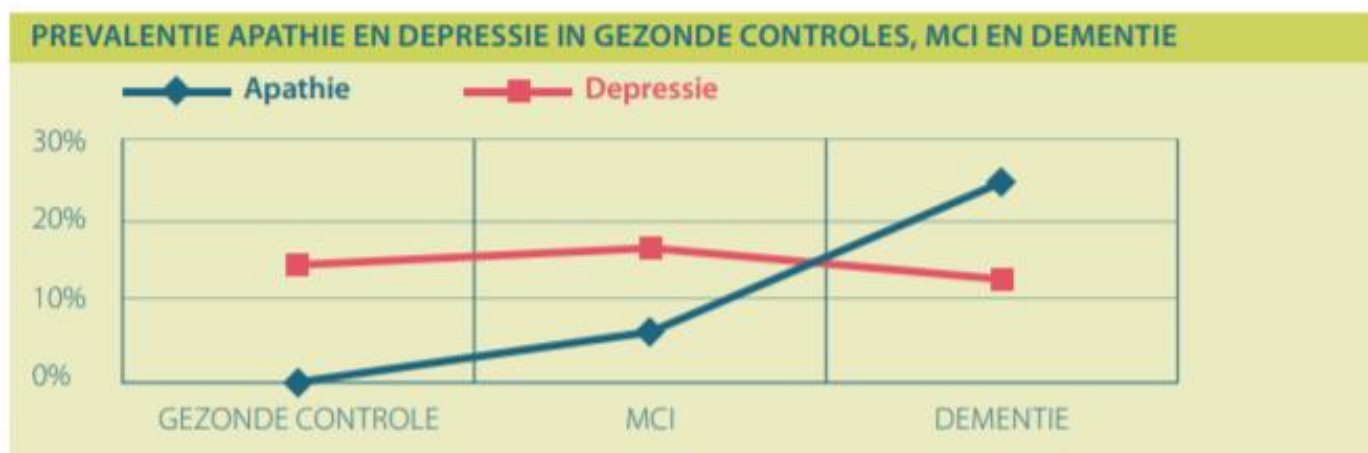
Tabel 1: Overlappende en verschillende klinische symptomen tussen depressie en apathie

Symptomen apathie	Gemeenschappelijke symptomen	Symptomen depressie
Verminderde emotionele respons	Somber zijn	Zelfkritiek
Verminderde interesse	Laag sociaal engagement	Zwakke volharding
Onverschilligheid	Vermoeidheid	Pessimisme
Psychomotorische vertraging	Hopeloosheid	Schuldgevoel
Gebrek aan inzicht	Verminderd initiatief	Suïcidale gedachten

Bron 11

In het huidige onderzoek, met de titel 'Apathie en depressie als voorspellende factoren voor Alzheimerdementie' dat liep van april 2015 tot en met april 2017, werd nagegaan of de mate van apathie en depressie verschillen tussen gezonde mensen, mensen met milde cognitieve problemen (MCI) en mensen met een dementie. Daarnaast werd er gekeken of apathie en depressie voorspellers zijn voor cognitieve achteruitgang. De mate waarin depressieve klachten aanwezig zijn, werd gemeten door de Geriatrische Depressieschaal (GDS). De mate van apathie werd gescoord aan de hand van de Apathie Evaluatie Schaal (AES). Daarnaast werden de MMSE en RBANS afgenomen wat respectievelijk een korte en een uitgebreide cognitieve test is.

Tabel 2 toont dalende scores op de cognitieve testen (MMSE en RBANS) naarmate men evolueert naar dementie. De mate van depressie en apathie nemen toe als we MCI en dementie vergelijken met de gezonde controlegroep. Uit statistische analyses blijkt dat er een verschil is in depressieve symptomen tussen de gezonde en de MCI groep. Zo hebben personen uit de MCI groep meer depressieve klachten in vergelijking met de gezonde controlegroep. Tussen de MCI groep en dementiegroep is er geen verschil in depressieve klachten. Er kan dus afgeleid worden dat de mate van depressie voornamelijk toeneemt in het begin van het ziektebeeld en daarna minder gaat toenemen of zelfs gaat stagneren. Dit kan mogelijks te maken hebben met het besef van achteruitgang en het moeilijk kunnen aanvaarden hiervan in het begin van het ziekteproces. Tussen de drie groepen is er een verschil in de mate van apathie. Het grootste verschil is er tussen MCI en de dementiegroep. Apathie neemt dus toe naarmate het ziekteproces vordert. Daarnaast hebben we analyses gedaan om te zien of de mate van apathie en depressie een bijdrage leveren aan de voorspelling van de mate van cognitieve achteruitgang. Hieruit bleek dat depressie geen voorspeller is. Apathie daarentegen was wel een goede voorspeller voor cognitieve achteruitgang.

¹ Het onderzoek maakt deel uit van een samenwerking tussen D-SCOPE (Detection – Support and Care for Older People: Prevention and Empowerment) en BIODM (Referentiecentrum voor Biologische Markers van Dementie). D-SCOPE is een multidisciplinair onderzoeksproject en wordt gefinancierd met de steun van het agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT-SBO project)

Tabel 3. Overzicht van de gemiddelde leeftijd en score op de MMSE, RBANS, GDS en AES per diagnostische groep

GROEPEN	Gezond (N = 50)		MCI (N = 45)		Dementie (N = 28)	
	GEM.	SD.	GEM.	SD.	GEM.	SD.
Leeftijd	61,44	6,51	72,78	7,57	71,57	8,71
MMSE	29,08	1,29	25,42	2,47	19,89	3,56
RBANS	109,08	10,85	76,58	8,51	61,15	9,79
GDS (depressie)	5,92	5,81	7,98	6,06	8,46	5,41
AES (apathie)	24,30	6,91	27,56	8,36	33,71	10,27

Hieruit kunnen we besluiten dat er een verschil is tussen apathie en depressie, ook qua frequentie van voorkomen tijdens het verloop van de dementie. Zo zal depressie eerder op de voorgrond treden in de beginfase van de dementie terwijl apathie zich pas later zal voordoen.

Door: **Robin Vloeberghs** (Thomas More hogeschool), **Ines Kabouche** (Referentiecentrum voor Biologische Markers van Dementie-BIODEM), prof. dr. **Sebastiaan Engelborghs** (hoogleraar neurochemie en neurowetenschappen, BIODEM, Universiteit Antwerpen en coördinator Geheugenkliniek ZNA-Middelheim/Hoge Beuken), drs. **Ellen De Roeck** (BIODEM, Vrije Universiteit Brussel, Departement Psychologie en Educatiewetenschappen)

Bronnen:

- [1] Landes, A., Sperry, S., & Milton Strauss, M. (2005). Prevalence of Apathy, Dysphoria, and Depression in Relation to Dementia Severity in Alzheimer's Disease. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 17, 342–349.
- [2] Van Der Mussele, S., Bekelaar, K., Le Bastard, N., Vermeiren, Y., Saerens, J., Somers, N., Mariën, P., Goeman, J., De Deyn, P., & Engelborghs, S. (2013). Prevalence and associated behavioral symptoms of depression in mild cognitive impairment and dementia due to Alzheimer's disease. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 28, 947-958.
- [3] Robert, P., Onyike, C.I., Leentjes, A.F.G., Dujardin, K., Aalten, P., Starkenstein, S. (2009). Proposed diagnostic criteria for apathy in Alzheimer's disease and other neuropsychiatric disorders. *European Psychiatry*, 24, 98-104.
- [4] Kaufer, D. I., Cummings, J. L., Christine, D., Bray, T., Castellon, S., Masterman, D., MacMillan, A., Ketchel, P. and DeKosky, S. T. (1998): Assessing the Impact of Neuropsychiatric Symptoms in Alzheimer's Disease: The Neuropsychiatric Inventory Caregiver Distress Scale. *Journal of the American Geriatrics Society*, 46: 210–215.
- [5] Landes, A. M., Sperry, S. D., Strauss, M. E. and Geldmacher, D. S. (2001): Apathy in Alzheimer's Disease. *Journal of the American Geriatrics Society*, 49: 1700–1707.
- [6] Kazui H., Takahashi R., Yamamoto Y., Yoshiyama K., Kanemoto H., Suzuki Y., Sato S., Azuma S., Suehiro T., Shimosegawa E., Ishii K., Tanaka T. (2017): Neural basis of apathy in patients with amnesic mild cognitive impairment, *J Alzheimers Dis.* 55(4), 1403-1416.
- [7] Starkstein, S. E., Jorge, R., Mizrahi, R., & Robinson, R. G. (2006). A prospective longitudinal study of apathy in Alzheimer's disease. *Journal of Neurology, Neurosurgery, and Psychiatry*, 77(1), 8–11.
- [8] Geda, Y. E., Schneider, L. S., Gitlin, L. N., Miller, D. S., Smith, G. S., Bell, J., ... Lyketsos, C. G. (2013). Neuropsychiatric symptoms in Alzheimer's disease: Past progress and anticipation of the future. *Alzheimer's & Dementia: The Journal of the Alzheimer's Association*, 9(5), 602–608.
- [9] Starkstein, S.E., Petracca, G., Chmerinski, E., Kremer, J., 2001. Syndromic validity of apathy in Alzheimer's disease. *Am. J. Psychiatry* 158, 872–877.
- [10] Levy, M.L., Cummings, J.L., Fairbanks, L.A., Masterman, D., Miller, B.L., Craig, A.H., Paulsen, J.S., Litvan, I., 1998. Apathy is not depression. *J. Neuropsychiatry Clin. Neurosci.* 10, 314–319.
- [12] Tagariello, P., Girardi, P., and Amore, M. (2009). Depression and apathy in dementia: same syndrome or different constructs? A critical review. *Archives of gerontology and geriatrics* 49, 246-249.